Asiantuntijalausunto
Ulla Liukkunen
Professori
Helsingin yliopisto
25.11.2022

Valtioneuvoston kirjelmää U 6/2022 vp täydentävä jatkokirjelmä komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi työolojen parantamisesta alustatyössä

Olen aikaisemmin lausunut direktiiviehdotuksesta U-kirjelmän U 6/2022 vp valiokuntakäsittelyn yhteydessä, joten tuon tässä vaiheessa esille näkökohtia, jotka liittyvät U-jatkokirjelmän liitteenä olevassa perusmuistiossa esitettyyn.

Perusmuistiosta käy pääpiirteittäin ilmi puheenjohtajavaltion kompromissiehdotuksen sisältö. Erityisesti työsuhdeolettamasääntö on noussut direktiivin valmistelussa esille ja sääntöä on pyritty joustavoittamaan. Lisäksi työtä välittävien alustojen asemaan on kiinnitetty huomiota ja muun muassa direktiiviehdotuksen yksityisyyden suojaa ja yhteistoimintavelvoitteita koskevaa sääntelytapaa on jossain määrin täsmennetty. Myös direktiiviehdotuksen keskeisiä käsitteitä ja suhdetta muuhun sääntelyyn on pyritty perustellusti selkeyttämään.

Algoritmijohtamiseen liittyvä henkilötietojen suojan turvaaminen on tärkeää. Alustatyön kannalta on olennaista turvata työntekijöiden oikeudet riippumatta siitä, tehdäänkö työ välittävää alustaa käyttäen vaiko ei.

Puheenjohtajamaan esityksen mukaan työsuhdeolettamaa koskevia kriteerejä olisi seitsemän ja näistä kolmen tulisi täyttyä, kun komission alkuperäisen direktiiviehdotuksen mukaan kriteerejä olisi viisi, joista kahden tulisi täyttyä. Tämä muutos merkitsee selvää olettamasäännön joustavoittamista. U-jatkokirjelmään liitetyn perusmuistion mukaan Suomi ”*voi hyväksyä oikeudellisen olettaman täyttymiselle asetetun kolmen kriteerin täytymisen rajan, mutta voi osana kokonaisratkaisua hyväksyä ratkaisun, jossa neljän kriteereistä edellytettäisiin täyttyvän. Suomi voi hyväksyä myös sen, että olettaman kriteereiden osalta palattaisiin lähemmäs komission alkuperäistä ehdotusta*” (kursivointi tässä). Kyseessä on direktiivin sisällön kannalta olennainen linjaus, jonka perusteita olisi perusmuistiossa voitu mielestäni selvittää tarkemmin. Muistiossa ei myöskään tehdä priorisointeja eri vaihtoehtojen välillä.

Direktiiviin sisällytettävän työsuhdeolettamasäännön tulisi olla sellainen, jota voidaan tarkoituksenmukaisesti soveltaa erityisesti kansallinen työsuhteen tunnusmerkkejä koskeva normistomme huomioon ottaen ja joka parantaa alustatyöntekijöiden oikeusasemaa nykyisestä. Jos ehdotettua olettamasääntöä ja sen täyttymisen kriteereiden määrää joustavoitetaan liikaa, olettamasäännön merkitys suojan muodostumiselle jää väljäksi ja direktiivin tavoitteiden saavuttaminen tältä osin vaikeutuu. Tästä näkökulmasta olisi perusteltua edellyttää vähintään kolmen kriteerin

täyttymistä seitsemästä, jos valmistelussa ei päästä lähemmäksi komission alkuperäistä ehdotusta.

Olisi tärkeää varmistaa olettamasäännön toimivuus siten, että sen avulla voidaan aidosti tunnistaa työsuhteinen työ, eikä sääntö väljene niin, että se menettää merkityksensä alustaperusteisen työn oikeudellisen luonteen tunnistamisen ja työntekijöiden suojelun kannalta. Samalla olisi kiinnitettävä huomiota siihen, kuinka olettamasääntöä olisi tarkoitus käytännössä soveltaa ja mitkä olisivat kansallisten viranomaisten toimivaltuudet tältä osin, mahdollisuus olla soveltamatta olettamaa tietyissä perustelluissa tilanteissa mukaan lukien. Sääntelymallin tulisi olla kokonaisuutena mahdollisimman selkeä.

Työsuhdeolettamasäännön käytännön toimivuuteen voi liittyä ongelmia, joihin tulisi ennakoivasti kiinnittää huomiota. Tämä käy ilmi myös valiokunnan lausunnosta (Valiokunnan lausunto TyVL 1/2022 vp) U-kirjelmästä (U 6/2022), ja käsillä olevassa perusmuistiossakin tähän viitataan. Työsuhdeolettamasäännön sisältöön ja toimivuuteen yhdessä olisi tärkeää kiinnittää erityistä huomiota, sillä tämän säännön tarkoituksena on edesauttaa työsuhteisen alustatyön tunnistamista ja siten työntekijöiden vähimmäissuojan saavutettavuutta alustatyössä. Olennaista on saavuttaa sellainen sääntelytapa, joka parantaa alustatyötä tekevien suojaa ja on samalla hallinnollisesti, prosessuaalisesti ja valvonnallisesti toteutuskelpoinen. Kansallisten viranomaisten toimivaltuuksien määrittämisessä tulisi ottaa huomioon nämä näkökohdat ja pyrkiä mahdollisimman täsmälliseen sääntelyyn.

Esityksen taloudellisia vaikutuksia ja viranomaisvaikutuksia on ymmärrettävästi tässä vaiheessa suhteellisen vaikea arvioida, mutta olisi tärkeää ennakoida näitä vaikutuksia ja kiinnittää huomiota siihen, että sääntelytapa olisi sovitettavissa olemassa olevaan valvontajärjestelmään. Toisaalta voidaan todeta, että puheenjohtajavaltion ehdotus on useita muutoksia komission alkuperäiseen direktiiviehdotukseen sisältävä kompromissi, joka sisältää alkuperäisistä muutettuja sääntelyratkaisuja. Käytettävissä olevat tiedot huomioon ottaen muutosten yhteisvaikutusten arviointi on tässä vaiheessa vaikeaa.